

De taal van Adam en Eva, en wat daarna kwam.

John H. McWhorter, *The power of Babel: A natural history of language*. London: William Heinemann, The Random House Group Ltd. 327 pp. E 32,10.

The power of Babel is een boek met een paar minpunten en heel veel pluspunten. Ik begin met de minpunten. Allereerst: de hoofdtitel hangt in de lucht. Nergens in dit boek komt Babel of de Babylonische spraakverwarring ter sprake, zelfs niet in een voetnoot. De bedoeling van het woordspel in de titel blijft daarmee wat vaag. De subtitel dekt overigens de lading wel: dit boek presenteert inderdaad een geschiedenis van taal. Het tweede minpunt is dat het boek, ondanks het mondiale karakter van het onderwerp, nogal ‘Amerikaans’ is. Aan de ene kant is dat prettig: interessante inhoud wordt gecombineerd met vlotte en heldere schrijfstijl. Aan de andere kant wekt het soms irritatie, want bij die vlotte stijl horen blijkbaar barokke hoofdstuktitels als “The First Language Morphs into Six Thousand New Ones” (H 1), en tientallen stripfiguren, tv-programma’s, muziekstukken, acteurs, speelfilms, reclameuitingen, enz., die misschien wereldberoemd in Amerika zijn maar de Nederlandse (Radix-)lezer helemaal niets zeggen. Die overdaad aan wezenloze franje wekt soms de indruk dat het bedoeld is om de tekst ‘op te leuken’. Maar McWhorter had zich die moeite kunnen besparen: de tekst is van zichzelf al leuk genoeg. En daar gaat de rest van deze recensie dan ook over.

Als uitgangspunt neemt de auteur aan dat de 6000 talen van de wereld ontstaan zijn uit één “Ur”- taal, die zo’n 150 000 jaar geleden ontstond als één van de unieke kenmerken van de *Homo sapiens*. Hij laat echter de mogelijkheid open dat het taalvermogen veel jonger is, en pas zo’n 35000 jaar geleden ontstond (p. 7-9). Vanuit evolutionair perspectief lijkt dit laatste niet waarschijnlijk: als het menselijk taalvermogen ontstaan is door een genetische mutatie, dan is het economischer om aan te nemen dat de mutatie in de *stam*populatie van de *Homo sapiens* plaatsvond. Maar uiteindelijk blijft dit allemaal giswerk, want het bestaan van taal kan alleen bewezen worden door geschreven bronnen, en het schrift is pas een paar duizend jaar geleden ontdekt.

Interessanter dan het raden naar de datering van het taalvermogen, is het idee dat alle talen uit één taal zijn ontstaan. De meeste taalkundigen gaan hiervan uit (p. 290), en in dit opzicht is er dus geen discrepantie met het Bijbelse gegeven dat de eerste mensen geschapen werden met taalvermogen -- ze worden immers sprekend opgevoerd--, en dat uit die eerste taal alle andere talen ontstonden. De vraag is dan: hoe zag die taal eruit, en hoe kan één taal veranderen in 6000 andere talen? Taalwetenschappers hebben over die tweede vraag enorm veel kennis verzameld, en dit boek brengt die kennis op een toegankelijke manier voor het voetlicht.

Op school kijken we naar ‘taal’ in termen van vocabulair en ‘grammatica’, waarbij grammatica gezien wordt als een set Monopoly-spelregels die in feite statisch en inert is. Niets is minder waar, zegt McWhorter: taal is vergelijkbaar met een wolkenformatie -- net zo dynamisch, en net zo veranderlijk (p. 12-13). Alleen zien wij dat niet omdat de veranderingen zich meestal voltrekken over een periode van meerdere mensenlevens. In dat opzicht is taalverandering vergelijkbaar met geologische veranderingsprocessen zoals erosie en de vorming van bergketens: niet zichtbaar, maar wel aantoonbaar.

Maar McWhorter is creolist en een autoriteit op het gebied taalcontact, en wil daarom ook laten zien dat talen naast inherent veranderlijk, ook inherent gemixt zijn: pure talen bestaan niet, een taal is altijd een stoofpotje (H 3). De meeste ingrediënten in het potje zijn afkomstig uit andere talen, maar tegelijk is elk stoofpotje op zichzelf ook weer een unieke entiteit.

Maar hoe zag de allereerste taal er dan uit? In de ‘Epiloog’ bespreekt McWhorter hoe die “taal van Adam en Eva”, oftewel het “Proto-World” (p. 287) eruit zou kunnen hebben gezien: de woorden ervan zijn niet meer traceerbaar, maar de structuur zou kunnen zijn geweest als die van een creooltaal zoals het Tok Pisin in Papua New Guinea, of het Sranan in Suriname: met weinig verbuigingen, weinig voor- en achtervoegsels, en zonder de extra franje van bijvoorbeeld ingewikkelde werkwoordstijden of naamvallen.

Dit boek is voor iedereen die wel eens vragen over taal stelt, of gesteld krijgt. Hoe veranderde het Latijn in het Frans, en hoe werd het Spaans en Italiaans? Hoe ontstond het Afrikaans uit het Nederlands? Waarom lijkt het Noors zo op het Zweeds? Kan een taal ‘puur’ zijn? Gaat het Nederlands verloren als we veel Engelse woorden gebruiken? Wat is het verschil tussen een dialect en een taal? En wat is een standaardtaal? Waarom heeft Engeland zoveel dialecten, en Amerika zo weinig, terwijl beide landen Engels spreken? Waarom veranderen talen tegenwoordig minder snel dan vroeger? Door welke oorzaken sterven talen uit? Gebeurde dat vroeger meer dan nu? Wat heeft globalisering hiermee te maken? Hoe kun je een uitstervende taal herkennen? Is Servo-Kroatisch nu één taal, of twee? Spreken ze in China allemaal Chinees? Wat is het verschil tussen gesproken en geschreven taal? Enzovoorts. Al dit soort vragen, en nog veel meer, komen in dit boek aan de orde, in een heldere stijl die toegankelijk is voor elke geïnteresseerde leek (die gewend is Engels proza te lezen). Boeiende details uit tientallen talen in West-Europa, de Balkan, Rusland, Papua, Afrika, Australië en Noord-Amerika passeren de revue, en McWhorters enthousiaste verwondering over wat hij ziet werkt inderdaad aanstekelijk: mensen, vergeet grammatica en spelling, kijk eens naar die prachtige, veranderlijke, wondere wereld van de talen en hun geschiedenissen, en geniet van wat je dan ziet!

Marian Klamer